

RASA SPERSKIENĖ
Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka

Pelikso Bugailišio dokumentai LMA Vrublevskių bibliotekoje: liudijimai apie rankraštinių darbų¹

Anotacija. Iškilus Lietuvos ir ypač Šiaulių lietuvių tautinio atgimimo veikėjo, teisininko, kraštotyrininko ir muziejininko Pelikso Bugailišio (1883–1965) biografijoje kol kas beveik neatskleisti jo kaip rankraščių tyrėjo nuopelnai, dirbant Lietuvos mokslų akademijos Centrinės bibliotekos Rankraščių skyriuje. Jo rūpesčiu Biblioteką pasiekė ne tik labai turtinga, vertinga, didelės apimties Žemaitijos dvarų dokumentų kolekcija (F37), bet jis pats tuos dokumentus tyrė ir aprašė. Maža to, Bibliotekai jis perdavė savo asmeninę archyvą (F87) bei aprašė ir sutvarkė Miko Petrausko dokumentų archyvą (F130), „Darbininkų balso“ redakcijos (F49), „Echo“ redakcijos rankraščius (F50), „Varpo“, „Ūkininko“, „Naujienu“ archyvų fragmentus (F56), „Vilniaus žinių“ redakcijos dokumentus (F57). Straipsnyje atskleidžiamas P. Bugailišio rankraštinių darbo turinys ir istorinė reikšmė.

Esminiai žodžiai: Miko Petrausko dokumentų archyvas (F130); „Darbininkų balso“ redakcijos fondas (F49); „Echo“ redakcijos rankraščiai (F50); „Varpo“, „Ūkininko“, „Naujienu“ redakcijos fondas (F56); „Vilniaus žinių“ redakcijos fondas (F57); Žemaitijos dvarų kolekcija (F37); Pelikso Bugailišio fondas (F87).

Įvadas. Peliksas Bugailišis – viena įdomiausių, bet Lietuvoje primirštų lietuvių tautinio atgimimo XX a. pradžioje asmenybių. Kaip aktyvus šio istorinio proceso dalyvis ir Šiaulių apygardos atstovas, jis buvo pakviestas į Lietuvos valstybingumo atkūrimui svarbią, 1917 m. rugsėjo 18–22 d. vykusią Lietuvių konferenciją Vilniuje. Nuotraukoje² matome jį sėdintį Konferencijos prezidiumo kairės pusės krašte, kadangi jam buvo patikėtos sekretoriaus pareigos. Jo pavardė buvo įrašyta tarp 38 kandidatų į Lietuvos Tarybą. Į ją neišrinktas, Vilniuje dar padirbęs „Lietuvos aide“ bei „Darbo balse“, P. Bugailišis apsisprendė grįžti į Šiaulius. 1918 m. gruodžio 15 d. Laikinoji vyriausybė jį paskyrė pirmuoju nepriklausomos Lietuvos taikos teisėju. Maža to, jis įsitraukė į labai įvairiapusę visuomeninę bei kultūrinę veiklą. Šiauliuose įsikūrė ilgam (Pšibilskis 1994, 11–18). LMA Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje esančiame Gravrogų giminės fonde saugomos to laikotarpio P. Bugailišio, jo namo, namo balkono su šeiminkais nuotraukos³.

1940 m. prasidėjus pirmajai sovietinei okupacijai, teisėju dirbti tapo neįmanoma. P. Bugailišis priėmė 1941 m. įsteigtos sovietinės Lietuvos mokslų akademijos kvietimą tapti Etnologijos instituto direktoriumi. 1923 m. jo rūpesčiu įsteigtas Šiaulių „Aušros“ muziejus kartu su žurnalu „Gimtas kraštas“ tapo to instituto įstaiga, kadangi atitiko mokslinėms institucijoms keliamus reikalavimus (Šiuokšienė 2022, 62). Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje esančiame

1 Pranešimas skaitytas Šiaulių apygardos teisme 2024 m. gegužės 15 d. vykusioje konferencijoje „Žinomas nežinomas Peliksas Bugailišis“.

2 Lietuvių konferencijos prezidiumas ir sekretoriatas, Vilnius, 1917 m. rugsėjo 18 d., LMAVB RS, F165-163, lap. 2.

3 P. Bugailišis, Šiauliai, 1928 m., LMAVB RS, F358-239, lap. 3; Bugailišių namas, Šiauliai, 1926 m., LMAVB RS, F358-239, lap. 1; Ona ir Peliksas Bugailišiai namo balkone, 1926 m., LMAVB RS, F358-239, lap. 2.

Mykolo Biržiškos fonde saugomos dvi nuotraukos, kuriose matyti Šiaulių „Aušros“ muziejaus perdavimas Mokslų akademijai 1941 m. gegužės 11 d.⁴ Stasio Ivanausko nuotraukose atpažįstami Mokslų akademijos prezidentas M. Biržiška ir Mokslų akademijos Etnologijos instituto direktorius P. Bugailiškis, tačiau kitų šešių asmenų nepavyko nustatyti. Tam reikėtų nuodugnesnių tyrimų.

Peliksas Bugailiškis. Šiauliai, 1928 m.
LMAVB RS, F358-239, lap. 3

Vokiečių okupacijos metais P. Bugailiškis grįžo į Šiaulių apygardos teismo pirmininko pareigas. 1942 m. vasario 1 d. Švietimo vadyba jo kuruojamą Šiaulių „Aušros“ muziejų perėmė iš Mokslų akademijos ir prilygino jį provincijos kraštotyros muziejams. Prasidėjus antrajai sovietinei okupacijai, paragintas bičiulio Kosto Korsako, P. Bugailiškis liko Lietuvoje. Tačiau represijos jo neaplenkė. Savaitę kalėjęs Šiaulių saugumo rūsiuose, P. Bugailiškis 1945 m. pavasarį visam laikui persikėlė į Vilnių. Keletą metų padirbęs Mokslų akademijos Istorijos instituto Etnografijos sektoriaus vedėju bei Knygų rūmų bibliografu-redaktoriumi, septyniasdešimtmetis mokslo ir kultūros darbuotojas 1953 m. vėl buvo suimtas. Tris mėnesius praleidęs Vilniaus saugumo rūsiuose ir Lukiškių kalėjime už 1938 m. *Gimtajame krašte* išspausdintą Šiaulių miesto istorinę apžvalgą, įkalinimo penkeriems metams išvengė tik dėl po J. Stalino mirties paskelbtos amnestijos (Pšibilskis 1994, 18–20).

P. Bugailiškio darbas Mokslų akademijos Centrinės bibliotekos Rankraščių skyriuje.

XX a. šeštojo dešimtmečio pradžioje mokslo ir kultūros įstaigoms nustatant pagrindines veiklos kryptis, buvo nustatomos ir fondų komplektavimo kryptys. Lietuvos mokslų akademijos Centrinės bibliotekos Rankraščių skyrius pasipildė kitų atminties institucijų perduotais dokumentų rinkiniais. 1950 m. buvo gauta daugybė dokumentų iš Šiaulių „Aušros“ muziejaus, o 1954 m. Bibliotekos Rankraščių skyrius minėtam muziejui atidavė 1933–1935 m. LKP pagrindinės kovos daiktinius eksponatus, t. y. raudonas vėliavas su įrašais (Cicėnienė 2010, 9–10).

4 Šiaulių „Aušros“ muziejaus perdavimas Mokslų akademijai, 1941 m. gegužės 11 d., LMAVB RS, F165-268, lap. 84–85.

Kas atsitiko Šiaulių „Aušros“ muziejui, labai nukentėjusiam karo metais ir vienam iš jo steigėjų P. Bugailiškiui apsigyvenus Vilniuje, atskleidžia kai kurie dokumentai.

1950 m. rugsėjo 23 d., pagal sovietinės Lietuvos mokslų akademijos prezidiumo nurodymą ir Centrinės bibliotekos direktoriaus Stasio Brašiškio pažymėjimą nr. 455, iš „Aušros“ muziejaus fondų buvo atrinkta ir išvežta į Vilnių (čia išvardinami tik Rankraščių skyriui atitekę dokumentai, Bibliotekos gautos knygos neminimos – R. S.):

- Dėžė nr. 1: 20 vienetų rankraštinių bylų.
- Dėžė nr. 2: 42 vienetai rankraštinių bylų.
- Dėžė nr. 3: 44 vienetai rankraštinių bylų.
- Dėžė nr. 4: 34 vienetai rankraštinių bylų.
- Dėžė nr. 5: 36 vienetai rankraštinių bylų.
- Dėžė nr. 6: 31 vienetas rankraštinių bylų.
- Dėžė nr. 7: pavieniai rankraščiai ir apie 50 knygų.
- Dėžė nr. 8: pavieniai rankraščiai ir apie 100 retesnių spaudinių.
- Dėžė nr. 10: apie 100 retesnių spaudinių ir pavieniai rankraščiai.
- Dėžė nr. 12: apie 2 000 lapų rankraščių.
- Dėžė nr. 13: apie 1 000 lapų Kelmės dvaro dokumentų.
- Dėžė nr. 14: apie 1 200 vienetų rankraščių ir įvairių spaudinių.
- Dėžė nr. 15: apie 1 200 lapų įvairių rankraščių.
- Dėžė nr. 16: apie 2 000 lapų Kelmės dvaro dokumentų.
- Dėžė nr. 17: apie 1 200 lapų Vaiguvos ir Levonskių dvarų archyvų.

Dokumentus perdavė „Aušros“ muziejaus direktorius Kazys Paulauskas, o priėmė LMA Centrinės bibliotekos ir Lietuvos istorijos instituto darbuotojai Juozas Galvydis, Vladas Abramavičius, Jonas Šiožinys ir Juozas Petrulis⁵. Nepaisant to, tų pačių metų spalio 2 d. Šiaulių „Aušros“ muziejaus direktorius K. Paulauskas ir buhalterė K. Barilkienė rašte MA Lietuvos istorijos instituto direktoriui Juozui Žiugždai apgailestavo, jog perduodant MA Centrinei bibliotekai Muziejaus specialaus fondo knygas ir archyvą, Bibliotekos atstovai atsirinko tik nedidelę dalį knygų ir archyvinės medžiagos, o likusios tų fondų dalies klausimas liko neišspręstas. Jie aiškino, jog Muziejuje liko nemažai teismo, buvusių savivaldybių ir organizacijų archyvinių bylų. Šiauliškiai tvirtino, jog Muziejaus biblioteka yra uždara ir dėl vietos stokos knygos bei archyvas buvo laikomi užkaltose dėžėse. „Aušros“ muziejaus vadovai prašė leidimo perduoti Mokslų akademijai ir Šiaulių srities bibliotekoms Muziejui nereikalingas knygas ir archyvą, taip pat klausė, ką daryti su likusiomis specialaus fondo knygomis ir archyvinėmis bylomis. Ant šio rašto užrašyta J. Žiugždos rezoliucija, skirta MA Centrinės bibliotekos direktoriui S. Brašiškui: „prašau apgalvoti ir teikti pasiūlymus dėl tolimesnio tvarkymo“⁶. Apie Šiaulių „Aušros“ muziejaus to meto būklę sužinome iš Lietuvos istorijos instituto direktoriaus padėjėjo ūkio administracijos reikalams S. Jaskėno ir Istorinio muziejaus direktoriaus J. Petrulio ataskaitos, skirtos Istorijos instituto direktoriui. Jie rašo, jog rugpjūčio 28 d. kartu su Istorinio muziejaus restauratoriumi Adolfu Tautavičiumi perkėlė Muziejaus fondus į naujas patalpas. Vilniečiai konstatavo, jog Muziejaus biblioteka ir fondai nėra apvalyti nuo politiškai žalingos literatūros. Tuo metu Muziejuje dirbo 4 asmenys: direktorius, kuris be šių pareigų dirbo dar keliose vietose ir prašėsi atleidžiamas, buhalterė ir du sargai. S. Jaskėnas ir J. Petrulis ataskaitoje siūlė: jei Muziejuje nėra tinkamų specialistų, reikėtų sudaryti iš Lietuvos istorijos instituto darbuotojų keleto asmenų brigadą, kad

5 Centrinės bibliotekos rankraščių priėmimo aktai, 1950 m. balandžio 17 – spalio 7 d., LMAVB RS, F75-350, lap. 12.

6 Centrinės bibliotekos rankraščių priėmimo aktai, 1950 m. balandžio 17 – spalio 7 d., LMAVB RS, F75-350, lap. 11.

ji per savaitę patikrintų Muziejaus biblioteką bei fondus ir apvalytų ją nuo žalingos literatūros. Lietuvos istorijos instituto direktoriaus J. Žiugždos ant rašto užrašyta rezoliucija, skirta MA Centrinės bibliotekos direktoriui S. Brašiškiui, buvo panaši į ankstesnę: „prašau susipažinti su bibliotekos padėtimi ir numatyti priemones jai sutvarkyti“⁷.

1953 m. paleistas po suėmimo ir atšaukus teismo nuosprendį, P. Bugailiškis ėmė dirbti Lietuvos mokslų akademijos Centrinės bibliotekos Rankraščių skyriaus bibliografu (Drungilienė 2009, 26). Birželio 3 d. Rankraščių skyriaus vedėjas V. Abramavičius darbo žurnale įrašė, kad P. Bugailiškis pranešė, jog mirus teisininkui Mykolui Romeriui, Bagdoniškyje pas jo žmonos brolių be tinkamos globos liko rankraščiai ir biblioteka. P. Bugailiškis siūlė nuvykti ten ir kreiptis į Dusetų kolūkio zootechniką Aleksandrą Juškevičių, kurio tėvai gyveno Bagdoniškio kolūkyje. Važiuoti reikėjo geležinkeliu į Obelius. Sutarta paklausti teisininko Juozo Bulavo, ar nebuvo kas nors ten nuvažiavęs. Tame pačiame darbo žurnale įrašyta, jog lapkričio 2 d. P. Bugailiškis pradėjo tvarkyti kompozitoriaus Miko Petrausko dokumentus (F130). Tai buvo 8 kompozitoriaus muzikinių kūrinių rankraščių, operų partitūrų, korespondencijos, nuotraukų bei kitų dokumentų lietuvių, rusų, italų, anglų ir vokiečių kalbomis aplankai⁸. Viską reikėjo susisteminti, aprašyti, surašyti saugojimo vienetų katalogines korteles. Šį fondą sudarė 241 vienetas (*Rankraščių rinkiniai* 1963, 184). Tą darbą, matyt, P. Bugailiškis atliko greitai, nes lapkričio 1 d. jis pradėjo aprašinėti „Darbininkų balso“ (F49) bei „Echo“ (F50) redakcijų fondus. Darbą atliko per mėnesį, t. y. iki gruodžio 1 d. Iš viso sutvarkyta 112 saugojimo vienetų dokumentų⁹. Gruodžio mėnesį P. Bugailiškis aprašė nedidelius XX a. pradžios lietuviškų periodinių leidinių: „Varpo“, „Ūkininko“, „Naujienų“ (F56) ir „Vilniaus žinių“ (F57) redakcijų fondus (*Rankraščių rinkiniai* 1963, 121–122). Beje, P. Bugailiškis pats buvo „Ūkininko“ ir „Vilniaus žinių“ bendradarbis ir visų minėtų leidinių amžininkas¹⁰.

Iš Šiaulių „Aušros“ muziejaus atvežti rankraštiniai dokumentai iš pradžių buvo pavadinti „Aušros“ muziejaus fondu (žymėti „A“ raide), vėliau pavadinimas pakeistas į „Žemaitijos dvarų dokumentų kolekcija“ ir tapo 37 fondu (F37). Kolekcijos sudarytoju iš pat pradžių buvo laikomas Šiaulių „Aušros“ muziejaus steigėjas P. Bugailiškis, kuris su pagalbinkais 1920–1939 m. rinko dokumentus iš įvairių Žemaitijos dvarų, bažnyčių, kaimų ir vienkienių (*Rankraščių rinkiniai* 1963, 95–96). Tai jo rūpesčiu kolekcija buvo perkelta iš Šiaulių į LMA Centrinės bibliotekos Rankraščių skyrių tam, kad dokumentai būtų prieinami gausesniam tyrėjų ratui (Drungilienė 2009, 27).

1955 m. vasario 14 d. LMA Centrinės bibliotekos Rankraščių skyriaus vedėjas V. Abramavičius į darbo žurnalą įrašė, jog kaip neetatiniis darbuotojas vėl pradėjo dirbti P. Bugailiškis. Jis gavo aprašyti „Aušros“ fondo dokumentus nuo 826-0 vieneto. Iki kovo 31 d. P. Bugailiškis aprašė dokumentus iki 1317-0 vieneto – iš viso 492 vienetus, įvertintus 997 rublių suma. Balandžio 28 d. jis jau buvo aprašęs dokumentus nuo 1318 iki 1813 vieneto – iš viso 496 vienetus. Taigi, per keturis mėnesius buvo aprašyti 988 vienetai dokumentų. Nuo rugsėjo 1 dienos P. Bugailiškis vėl pradėjo dirbti, remiamas neetatinio fondo lėšomis. Jis tęsė „Aušros“ rankraščių aprašymą¹¹. Darbo eigą P. Bugailiškis fiksavo užrašų sąsiuvinėje, kur surašydavo dokumentų

7 Centrinės bibliotekos rankraščių priėmimo aktai, 1950 m. balandžio 17 – spalio 7 d., LMAVB RS, F75-350, lap. 14.

8 Rankraščių skyriaus darbo žurnalas, 1953–1956 m., LMAVB RS, F271-289, lap. 3v, 5v–6r.

9 Rankraščių skyriaus darbo žurnalas, 1953–1956 m., LMAVB RS, F271-289, lap. 5v–6r.

10 Bugailiškis, Pelikšas. *Autobiografija (medžiaga)*. Vilnius, 1961 m., LMAVB RS, F87-158, lap. 22.

11 Rankraščių skyriaus darbo žurnalas, 1953–1956 m., LMAVB RS, F271-289, lap. 12r, 13r, 16r.

saugojimo vienetus, jų turinį, pagalbinę bibliografiją¹². Jo užrašų knygelėje yra ir toks įrašas: *iki 1955 m. gruodžio 15 d. LMA Centrinės bibliotekos Rankraščių skyriuje suinventorizuota* (jis naudoja šį žodį vietoj „aprašyta“) *Šiaulių „Aušros“ muziejaus archyvinių dokumentų 3 663 vienetai, be 825 ne mano inventorizuotų* (čia įeina ir Kelmės dvaro archyvas)¹³. Beje, P. Bugailiškis parašė ir dokumentų apžvalgą „Kelmės dvaro archyvas“¹⁴.

1956 m. pirmąjį ketvirtį vietoj planuotų 1 000 vienetų rankraščių P. Bugailiškis aprašė tik 511¹⁵. Neaišku, kodėl taip atsitiko: dėl savo jėgų pervertinimo ar dėl sveikatos problemų.

Manoma, jog P. Bugailiškio apdairumas ir buvusių jo bendradarbių S. Brašiškio, K. Korsako, Antano Ulpio užtarimas padėjo jam reabilituotis tarp sovietinės valdžios pareigūnų. Be to, jis parašė atsiminimus „Mano santykiai su V. Kapsuku 1905–1912 metais“, kas taip pat padėjo keisti nuomonę apie jį (Pšibilskis 1994, 20–21). Nepriklausomoje Lietuvoje veikę komunistinio pogrindžio dalyviai J. Petrulis, J. Bagavičius ir Vincas Simonavičius atskleidė, kad su P. Bugailiškio žinia Šiaulių „Aušros“ muziejuje buvo komplektuojama ir nelegali komunistinė literatūra (Petrulis 1966, 4). 1956 m. gegužės 7 d. sovietinės Lietuvos Ministrų Tarybos nutarimu nr. 196 P. Bugailiškui už nuopelnus kultūros srityje buvo suteiktas personalinio pensininko statusas. Apie tai sužinome iš tų metų birželio 10 d. P. Bugailiškio išrašytos sąskaitos LMA Centrinei bibliotekai už XVIII a. Gorskių korespondencijos ir XVII–XIX a. Šaukėnų bei kitų dvarų archyvinės medžiagos aprašymą, parengtas anotacijas, katalogines korteles. Už 324 vienetus po 1 rublį 50 kapeikų ir 320 vienetų po 3 rublius Biblioteka turėjo jam sumokėti 1 446 rublius¹⁶.

Po vasaros atostogų 1956 m. rugsėjo 3 d. P. Bugailiškis grįžo į darbą Rankraščių skyriuje. Iki rugsėjo 24 d. jis aprašė 201 vienetą rankraščių iš „Aušros“ fondo. Tokiu būdu tais metais jis jau buvo aprašęs 1 919 vienetų (iki 5 669 vieneto). Iki spalio 25 d. jam pavyko aprašyti dar 343 vienetus dokumentų (iki 6 012 vieneto)¹⁷.

Apie P. Bugailiškio darbą, aprašant dokumentus 1957 m., sužinome iš sąskaitos, kurią jis pateikė Bibliotekai lapkričio 12 dieną. Bibliografas aprašė XVII–XVIII a. Džiaugėnų, Panūdės, Pociūnų ir kitų dvarų dokumentus, parengė jų anotacijas bei katalogines korteles. Už 250 kortelių po 1 rublį 50 kapeikų ir už 202 korteles po 3 rublius jis tikėjosi gauti 981 rublį¹⁸.

1957 m. P. Bugailiškis LMA Centrinės bibliotekos Rankraščių skyriui perdavė dalį savo archyvo (F87). 1958 m. jis susistemino, aprašė rankraščius, užrašė katalogines korteles. Deja, dėl pablogėjusios sveikatos jis nebegalėjo pats atvykti į darbo vietą. 1960 m. Rankraščių skyriuje pradėjusi dirbti Danutė Petkevičiūtė-Labanauskienė buvo įpareigota rankraščius nešti jam į namus, kur jis tęsė Žemaitijos dvarų dokumentų aprašymą.

Aprašydamas senuosius dokumentus, P. Bugailiškis pasitelkė senųjų kalbų mokėjamą, archeografijos įgūdžius, žurnalistinę, kraštotyrinę bei muziejininkystės patirtį, platų profesinių teisinių žinių spektrą. Jis sutvarkė ir aprašė 10 542 vienetus Žemaitijos dvarų dokumentų (Drungilienė 2009, 27). Jo darbas svarbus, dabartiniams tyrėjams atliekant naujus tyrimus.

1961 m. gruodžio 22 d. laiške LMA Centrinės bibliotekos moksliniam sekretoriui J. Galvydžiui nenuilstantis kultūros darbininkas P. Bugailiškis užrašė tokį naujametinį sveikinimą¹⁹:

12 P. Bugailiškio užrašų knygelės: paskaitų konspektai ir santraukos, pastabos, [1913–1960], LMAVB RS, F87-135/1, lap. 73–88.

13 Pelikso Bugailiškio asmeninės užrašų knygutės, [1915–1960 m.], LMAVB RS, F87-129, lap. 19v.

14 Pelikso Bugailiškio, Kelmės dvaro archyvas, LMAVB RS, F37-12335, lap. 1–13.

15 Rankraščių skyriaus darbo žurnalas, 1953–1956 m., LMAVB RS, F271-289, lap. 17r.

16 Pelikso Bugailiškio, Sąskaitos, pateiktos įstaigoms už atliktus darbus, 1948–1957, LMAVB RS F87-144, lap. 15.

17 Rankraščių skyriaus darbo žurnalas, 1953–1956 m., LMAVB RS, F271-289, lap. 18v–19r, 22v.

18 Pelikso Bugailiškio, Sąskaitos, pateiktos įstaigoms už atliktus darbus, 1948–1957, LMAVB RS F87-144, lap. 18.

19 P. Bugailiškio laišakai J. Galvydžiui dėl knygų, skolintų iš LTSR MA Centrinės bibliotekos, LMAVB RS, F87-127, lap. 8–9.

Dėl to ir mano N[aujųjų] Metų linkėjimai sveikam pašvęsti savo likusį gyvenimą mūsų kalbos garbei ir populiarinimui, juo daugiau iškeliant jos ypatumų, betarpiai susavinamų iš pačių liaudies gelmių. Tad betarnauja ilgesnį laiką sveikata plius geresnė būstinės aplinka, nes kalba, kaip yra žinoma, stipriausis tautos gyvybės laidas.

Tokios patrioto, archeografo P. Bugailišio nuostatos galėtų būti svarbios ir dabarties mokslo bei kultūros darbuotojams.

Išvados. P. Bugailišio rankraštinio darbo sovietinės LMA Centrinės bibliotekos Rankraščių skyriuje paveldą sudaro jo sutvarkyti, aprašyti bei sukataloguoti Miko Petrausko (F130), „Darbininkų balso“ redakcijos (F49), „Echo“ redakcijos rankraščių (F50), „Varpo“, „Ūkininko“, „Naujųjų“ archyvo fragmentų (F56), „Vilniaus žinių“ redakcijos dokumentų (F57) fondai, Žemaitijos dvarų dokumentų kolekcija (F37); Pelikso Bugailišio fondas (F87). Dalį darbų jis atliko kaip istorinių įvykių dalyvis ir amžininkas, o aprašydamas senuosius Žemaitijos dvarų dokumentus, jis pasitelkė istorines žinias, archeografo įgūdžius, senųjų kalbų mokėjimą, platų teisininko akiratį. Jo darbu gali remtis dabarties tyrėjai.

ARCHYVINIAI ŠALTINIAI

Abramavičius Vladas. F271. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius (LMAVB RS).
 Biržiška Mykolas. F165. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius (LMAVB RS).
 Bugailišis Peliksas. F87. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius (LMAVB RS).
 Gravrogų giminės fondas. F358. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius (LMAVB RS).
 Mokslų akademijos bibliotekos archyvas. F75. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius (LMAVB RS).
 Žemaitijos dvarų kolekcija. F37. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius (LMAVB RS).

PUBLIKUOTI ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

Cicėnienė, Rima. 2010. „Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos rankraščių fondų komplektavimo istorijos apžvalga“. In *Tarp knygų*, nr. 3, 9–13.
 Drungilienė, Gita. 2009. „Peliksas Bugailišis ir Vincentas Vaitekūnas – Lietuvos kultūros paveldo tradicijų puoselėtojai“. In *Tarp knygų*, nr. 4, 25–27.
 Petrusis, Juozas. 1966. „Varęs gilią vagą muziejinkystėje“. In *Raudonoji vėliava*, nr. 225, 4.
 Pšibilskis, Vygintas Bronius. 1994. „Peliksas Bugailišis ir jo *Gyvenimo vieškeliais*“. In Bugailišis, Peliksas. *Gyvenimo vieškeliais: Medžiaga istorijai*. Šiauliai: Šiaulių „Aušros“ muziejus.
Rankraščių rinkiniai: Lietuvos TSR mokslų akademijos Centrinės bibliotekos XI–XX amžių rankraščių fondų trumpa apžvalga. 1963. Sudarė Vladas Abramavičius. Vilnius: Lietuvos TSR mokslų akademija. Centrinė biblioteka.
 Šiukščenė, Virginija. 2022. „Šimtmetį pasitinkant: Šiaulių „Aušros“ muziejaus – reikšmingos atminties institucijos – raida ir šiandienos iššūkiai“. In *Istorijos saugotojų istorija: Atminties institucijų tyrinėjimų retrospektyva, dabartis, ateities galimybės*, 50–79. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka.

RASA SPERSKIENĖ

The Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences

The Documents of Pelikšas Bugailiškis at the Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences: Testimonies on the Work of a Manuscript Researcher

Summary

Pelikšas Bugailiškis (1883–1965), a prominent figure in the Lithuanian national revival, lawyer, ethnographer, and museum professional, has been recognized for his many contributions, yet his achievements as a manuscript researcher at the Manuscripts Department of the Central Library of the Lithuanian Academy of Sciences remain largely unexplored. Through his dedicated work, the Library acquired an exceptionally rich and extensive collection of documents from Samogitian estates (F37), which he personally studied and catalogued. In addition, he donated his own personal archive (F87) and carefully described and organized the archives of Mikas Petrauskas (F130), the editorial offices of “Darbininkų balsas” (*The Voice of Workers*) (F49) and “The Echo” (F50), fragments of the archives of “Varpas” (*The Bell*), “Ūkininkas” (*The Farmer*), and “Naujienos” (*The News*) (F56), as well as the documents of the editorial office of “Vilniaus žinios” (*The Vilnius News*) (F57). This article examines the scope and historical significance of Bugailiškis’ manuscript work. Keywords: Mikas Petrauskas archive (F130); archive of the editorial office of “Darbininkų balsas” (F49); manuscripts from the editorial office of “The Echo” (F50); archives of “Varpas”, “Ūkininkas”, and “Naujienos” (F56); archive of the editorial office of “Vilniaus žinios” (F57); documents of Samogitian estates (F37); Pelikšas Bugailiškis archive (F87).

Įteikta 2024 m. gruodį